

Signaal van onvrede

Ditmaal zijn het de werkgevers die er, voorlopig althans, de brui aan geven. In een brief aan het kabinet zegt de Raad van Centrale Ondernemersorganisaties (RCO), het samenwerkingsorgaan van de werkgeversorganisaties, in de komende maanden niet aan het centrale overleg met kabinet en vakbeweging te zullen deelnemen. De werkgevers hebben kennelijk alle vertrouwen in het kabinetsbeleid verloren. De gezamenlijke werkgeversorganisaties wijzen de Tussenbalans af vanwege de daarin neergelegde financiële voornemens en de visie op het overlegmodel met sociale partners. Dit laatste is de ergste steen des aanstoots. De RCO is van oordeel dat het sinds 1982 ontwikkelde model van samenwerking, dat in 1989, bij het optreden van het kabinet-Lubbers/Kok, werd herbevestigd in het Gemeenschappelijk Beleidskader, wordt losgelaten. De dreiging om de lasten te laten stijgen als de sociale partners zich niet zouden houden aan de door het kabinet gestelde norm voor de loonontwikkeling, achten zij onverenigbaar met het ontwikkelde overlegmodel. Hoe de in de Tussenbalans neergelegde bezuinigingsmaatregelen en lastenverzwaringen zullen worden uitgevoerd valt nog niet te overzien, omdat bij de behandelingen in de Tweede Kamer gebleken is dat tal van beslissingen zijn vooruitgeschoven. Uiterlijk op Prinsjesdag, bij de indiening van de begroting 1992, zal de definitieve besluitvorming zichtbaar worden gemaakt. Daarom ziet de RCO zich genoodzaakt in het kader van het overleg met de overheid "een pas op de plaats te maken". Premier Lubbers heeft tamelijk lachend gereageerd op deze stellingname van de werkgevers. Hij merkte op dat het kabinet op het ogenblik ook niet zoveel behoefte heeft aan tripartite overleg in het voorjaar. Er lijkt dus niet veel verontrustends aan de hand te zijn. Van 'vaandelvlucht' waarvan prof. Wolfson gewaagde, is

geen sprake. De werkgevers hebben het overleg gewoon even opgeschort tot er meer duidelijkheid is ontstaan over het kabinetsbeleid. Hoewel er zeker reden is de brief van de werkgevers niet al te dramatisch op te vatten is er toch meer aan de hand dan uit de reactie van de minister-president valt op te maken. Er is niet alleen weinig behoefte aan het gebruikelijke voorjaarsoverleg, omdat er niet zoveel te bespreken valt. Dat overleg is ook weinig zinvol, omdat er een nieuwe vorm van geleide loonpolitiek dreigt te worden toegepast.

In het nieuwe wetsontwerp dat de Wet aanpassingsmechanisme moet vervangen wordt immers een voorwaarde genoemd waaraan moet worden voldaan bij toepassing van de koppeling. Die voorwaarde is dat de loonstijging in de marktsector niet meer mag zijn dan nodig is om de koopkracht in stand te houden. Is de loonstijging hoger dan zullen de hogere kosten voor de helft worden verhaald op de sociale partners door vermindering van de rijksbijdrage aan de sociale fondsen. In dat geval zullen de premies moeten worden verhoogd.

Dit kan niet anders worden gezien dan als een vorm van indirecte geleide loonpolitiek. Het doorschuiven van de rekening naar werkgevers en werknemers lijkt een slimme zet. Het is echter de vraag of het wel zo verstandig is wat het kabinet zich voor ogen stelt. Verhoging van de lasten heeft nog nooit tot een ander resultaat geleid dan dat de werknemers hun looneisen nog gingen opvoeren.

Afgezien daarvan is het noemen van een bruto loonnorm op zichzelf al een beperking van de onderhandelingsvrijheid van werkgevers en werknemers. Het blijkt dat de koppeling tussen de lonen in het bedrijfsleven en de inkomens in de publieke sector tot een loonmatiging dwingt die desnoods met lastenverzwaring als sanctie moet worden afdwongen. De overheid kan het zich niet veroorloven haar eigen uitgavenbeleid afhankelijk te maken van de uitkomst van de loononderhandelingen in de marktsector. Daarmee komt inderdaad een eind aan het in 1982 gekozen model van vrij, decentraal overleg over arbeidsvoorwaarden.

Indien de vakbonden een stijging van de sociale lasten voor lief zouden nemen, dreigt het effect waartegen P.J. Vos, de economisch mede-

werker van de Industriebond FNV, in zijn *ESB*-column gewaarschuwd heeft¹. De afstand tussen de bruto loonkosten voor de werkgevers en het nettoloon dat de werknemer ontvangt wordt dan immers vergroot. Dat dwingt de werkgevers om de arbeidsproductiviteit te vergroten. Ze zullen er dan toe overgaan minder productieve werknemers in versneld tempo af te voeren. Er dreigt hier een keten van vicieuze cirkels te ontstaan. Het is werkelijk een illusie te menen dat de koppeling neutraal zou kunnen worden gefinancierd, dat wil zeggen zonder enig effect op de werkgelegenheid, wanneer als prijs daarvoor een verhoging van de sociale lasten zou worden aanvaard.

De brief van de werkgevers is op te vatten als een signaal van onvrede. In het algemeen hebben de werkgevers niet zoveel op met afspraken op centraal niveau. Hun houding is het klimaat tussen de sociale partners dan ook niet ten goede gekomen. De centrale afspraken die zijn gemaakt over bestrijding van ziekteverzuim en arbeidsongeschiktheid hebben weinig tastbaars opgeleverd. De vraag wordt dan ook steeds klemmender of het overleg op centraal niveau nog wel veel zin heeft. Het zou veel beter zijn dat werkgevers en werknemers op bedrijfstak- en ondernemingsniveau tot concrete afspraken komen over de verdeling tussen werk en inkomen. Maar daarvoor hebben zij voor alles onderhandelingsvrijheid nodig. Wanneer de ruimte waarbinnen zij hun onderhandelingen kunnen voeren wordt ingeperkt door centraal vastgestelde normen komt er weinig terecht van zinvolle afspraken, die in overeenstemming zijn met de mogelijkheden in de verschillende sectoren en ondernemingen.

A.F. van Zweeden

1. P.J. Vos, *Golfloon*, *ESB*, 30 januari 1991.